

FJÄLLKON

Svensk Fjällrasavels Tidskrift

Nummer 2
April / Maj 2001

9P
4302

Fjällkor på gotländskt
sommarbete!
Foto: L. Rosen

ETIK & EKONOMI

- går det ihop?

Sidan 4

VINTERMÖTET

- vad sades där?

Sidan 6

GRUPPAVELS- SYSTEMET

Sidan 12

STÄMMAN 2001

- välkommen dit!

Sidan 5

GÅRDSBESÖKET

på Gotland!

Sidan 8

HÖGA CELLTAL

- ett problem?

Sidan 19

Svensk
Fjällrasavel

Svensk Fjällrasavel

Ordförande:

Patrik Gyllenhammar, Ekeshögs Hejde,
620 20 Klintehamn. Tel/fax 0498-243035.

Vice ordförande:

Robert Nilsson, Övre Svartå 515, 961 98
Boden. Tel 0928-401 06. Fax 0928-402 10.
OBS! Tel-tid vard 10-12!

Redaktion, expedition, kassa:

Lennart Rosén, Orbacken, Åkerby, 591 95
Motala. Tel/Fax 0141-70082, 070-651 97 61.
e-post: svensk.fjallrasavel@telia.com

Redaktör & Ansvarig Utgivare för tidningen Fjällkon: Lennart Rosén.

Ledamöter:

Sven Blomberg, Sunnanhed 44, 790 70 Furudal.
Tel 0258-202 07, fax 203 00.
e-post: sven.bl@spray.se

Joachim Gustavsson, Görshorva, V.Harg,
595 91 Mjölby. Tel/Fax 0142-250 42.

Lena Lindberg, Norra Heden 2,
780 64 Lima. Tel/Fax 0280-322 18.

Anders Jonört, Flarkbäcken 150,
915 96 Flarken. Tel 0934-270 30.

Suppleanter:

Göran Lundström, Fjälbyn 252, 930 10 Löv-
ånger. Tel 0913-300 40, fax 0913-301 01.

Berit Runsten, Alsenviken 1234,
830 44 Nälden. Tel 0640-240 28.

Tove Undin, Tosseberg 473,
686 93 Sunne. Tel 0565-921 92.

Revisorer:

Bo Karlsson, Våltran, 696 93 Aspabruk.
Tel 0583-503 31.

Martina Bremer, Österskog 4596,
386 94 Färjestaden. Tel 0485-373 45.

Revisorssuppleanter:

Ann-Sofie Sångberg, Lökom 7578,
881 93 Sollefteå. Tel 0620-321 43.

Leif Finnström, Ö:a Radiogatan 2 E, 854 61
Sundsvall. Tel 060-61 64 31.

Avsvarsvarig:

Robert Nilsson, Övre Svartå 515, 961 98
Boden. Tel 0928-401 06. Fax 0928-402 10.
OBS! Tel-tid vard 10-12!

Förmedling av livdjur:

Anders Jonört, Flarkbäcken 150,
915 96 Flarken. Tel 0934-270 30.

Stambokföringsansvarig:

Göran Lundström, Fjälbyn 252, 930 10 Löv-
ånger. Tel 0913-300 40, fax 0913-301 01.

Nästa FJÄLLKON kommer i juli 2001.
Manus & Annonser till den tidningen ska vara
redaktionen tillhanda senast den 1 juni!

Tidningen FJÄLLKON nr 2 2001

* Tidningen utkommer f.n. med 4 nummer/år. Där emellan skickas aktuell information ut.

* Medlemskap tecknas genom att sätta in 300:- på postgiro 833 53 62-3.

* Annonsering med radannonser i tidning och info-blad med t.ex. "Köpes/Säljes"
är gratis för medlemmar i Svensk Fjällrasavel.

* För övrig annonsering hänvisas till vår expedition, se adress & tel i rutan t.v.

* Samtliga artiklar i tidningen FJÄLLKON är författade av redaktionskommittén
om ej annat anges.

* Åsikter framförda i signerade artiklar delas inte automatiskt av Svensk Fjällrasavel
utan är författarnas egna.

* Tidningen får i korta drag citeras om källan anges.
Eftertryck är dock förbjudet utan skriftligt tillstånd från Svensk Fjällrasavel.

ISSN 1401-7806
Utgivningsbevis PRV nr 21560
© Svensk Fjällrasavel
Tryckeriet Erik Larsson 2001

Adressen till Svensk Fjällrasavels hemsida på internet:

<http://w1.141.telia.com/~u14102529/fjallkor/index.html>

Två tidningar i en!

Vi har vid några tidigare tillfällen gjort ett gemensamt nummer med vår norska fjällko-systertidning STN-Bladet. Och nu var det så dags igen! Vi hoppas att detta ska vara av stort intresse för dig som är medlem/läsare. Du som blir intresserad av att få STN-Bladet i framtiden kan höra av dig direkt till STN-Bladets redaktör. Adress finner du i deras del av detta dubbelnummer.

Det börjar snart att dra ihop sig till årets stämma. I år ska vi vara på Öland där vi hoppas få ett par trevliga och sköna sommardagar tillsammans med många av Er fjällkomedlemmar. Det finns faktiskt fjällkor även på Öland, och några av dem ska vi bl.a. besöka under stämman. Till dess hoppas vi att vår vinters bekymmer med mul- och klövsjuka och andra sjukdomar ska vara överstämmande så att gårdsbesök kan genomföras utan hinder. Program för stämman hittar du på sidan 5. I år är stämman lite senare än tidigare år, mycket p.g.a. förra årets lärdom av hur det regniga vådret ställde till det med höskörden för av Er. Därför provar vi ett senare datum i år. Se till att komma till stämman och har Du familj så tar Du givetvis med Dig dem också!

hälsar redaktörn'

ETIK OCH EKONOMI - går det att förena i dagens djurhållning?

Alla mjölk- och köttproducenter, stora såväl som små, går nu och håller andan inför eventuella BSE-fall i Sverige. Och i all den debatt som föres i media, ofta starkt vinklad, leder till kraftiga reaktioner hos konsumenterna. I och för sig begripligt med tanke på hur få människor i det här landet som har egen praktisk erfarenhet av hur mat produceras i primärledet, dvs hos oss bönder.

Vad vi kan göra i denna situation, förutom att hålla huvudet kallt, är att tala om för oss själva och varandra hur vi ska återvinna folks förtroende för den mat vi producerar och att samtidigt återta kontrollen över utvecklingen.

Vi ska utan att tveka ställa dem till svars inom föreningsrörelsen som undet motot "för böndernas bästa" föser producenterna framför sig i jakten efter marknadsandelar och den sista kronan. Allt det som sägs motiveras av besparingar och rationaliseringar kanske inte alls gynnar oss "ägare" till föreningsrörelsen. Men vi kommer alltid att få vara med och betala allt som kan gå snett. Intill sista kronan.

Vi måste alltid granska vad som görs inom föreningsledningarna utifrån etiska perspektiv. Är det exempelvis etiskt att lägga ner slakterier och mejerier bara därför att det är "rationellt"? Om detta leder till längre transporter av levande djur, och detta i sin tur leder fram till krav mot producenterna att bli allt större och mer specialiserade, är det då etiskt?

Om detta i sin tur leder till att konsumenterna ifrågasätter vår produktion, vad har vi då vunnit? Köpmotstånd, en tuff debatt och pressade priser! Vilka är det då som drabbas?

Kanske kan vår förening, liten som den

är och knappt ens "en ropandes röst i öknen", inte göra så mycket åt giganternas agerande. Men vi kan alldeles bestämt göra något åt det som står oss närmare, nämligen avelsarbetet.

Vad jag då tänker på är den etikdebatt som just nu förs i regi av Svensk Mjolk. Det är alldeles utmärkt att så sker, men en del av det som förs fram i den debatten är kanske inte helt utmärkt. Tekniken går framåt med en svindlande hastighet. Nu är man inne och petar i det allra heligaste, nämligen livet självt. Så länge det finns en krona att tjäna kan inget stoppa de vetgirigaste.

Att man ibland springer in i väggen så att det smäller om det tycks inte kunna stämma till den minsta eftertanke. Jag tänker då på tjuren Häradsköp och vad han ställer till med i aveln. Tack och lov att man inte håller på med SLB!

Jag var för en tid sedan och lyssnade till ett föredrag som handlade just om avelsarbete i framtiden. Talaren var en person med stort inflytande över vad som ska ske med mjölkorna. Det slog mig hur lite av allt det han berättade som berörde vår fjällko. Och hur lite vi bör tillåta röra vår ras.

Föredraget handlade om embryotransfer (ET), konstgjord befruktning, könseparering av sperma och t.o.m. kloning. På min direkta fråga till talaren om han inte hade några som helst etiska tvivel på det han rekommenderade, blev svaret helt framtal nej.

Gynnar det ekonomin på kort sikt är det alltså också etiskt försvarbart. Man blev onekligen en smula illa till mods.

För att ta ett exempel på hur det skulle

kunna verka för våra fjällkor och könseparering av sperma. En spermados i detta fall kan komma att kosta mellan 400-500 kronor. Men det kanske det i och för sig skulle kunna vara värt om man då visste att man fick en kvigkalv.

Men eftersom vi måste seminera alla våra djur renrasigt, om vi vill ta emot stödet till utrotningshotad ras, skulle det kanske komma att medföra att praktiskt taget alla våra kalvar blev av honkön. Vad som sedan kommer att hända med livdjursmarknaden kan var och en själv räkna ut. Detta utom eventuella synpunkter på det etiska i att manipulera sperman på ett sätt naturen inte avsett.

Det oetiska i kloning, alltså att genom att bryta ut cellkärnan i ett ägg och ersätta det med en sådan från ett redan existerande djur, är alltför uppenbart för att behöva diskuteras här och det beror bl.a. på att vad man kan göra med en kocell, det kan man också göra på en människocell. Tänk er själva; tio stycklen Pol Pot. Kloning innebär att på snabast möjliga sätt byta ut mångfald mot enfald. Låt oss ta avstånd från det!

De som sysslar med sådant här måtte totalt sakna lyhördhet för vad konsumenterna vill ha. Allt fler är beredda att betala ett merpris för att få livsmedel som är fria från gifter och varjehanda manipulerande. De kräver nu att djuren sköts väl, att de utfodras med fodermedel som är etiska, fria från genmanipulerade ingredienser och att djuren lever och dör utan onödigt lidande.

Det är dessa krav vi fjällkoägare bör tillmötesgå vare sig det sker i form av KRAV-produktion eller bara med vanligt sunt förnuft.

Att lantbrukets ekonomiska förenings-

FJÄLLKON

rörelse helst ser en storskalig produktion som bas för sin verksamhet är alltför uppenbart för att behöva ifrågasättas. Ett "kommersiellt tänkande" för "böndernas bästa"! Men man väljer att blunda för riskerna.

Se på fläskproduktionen som ett skrämmande exempel. Den ska inte längre bedrivas integrerad, alltså med suggor, smågrisar och slaktsvin på en och samma gård. Idag ska den vara specialiserad

med suggringar primärt, sedan smågrisproducenter och sist slaktsvinsproducenter.

Praktiskt naturligtvis för slakteriföreningen som kan fylla lastbilen på ett ställe, men vad kan hända om suggringen får in en sjukdom? Den kan raskt spridas till ett flertal smågrissuppfödare med svåra ekonomiska konsekvenser som följd. Och vem står för riskerna? Slakteriföreningen som med sitt lock och pock

har drivit fram allt detta? Knappast.

Vår förening har getts uppdraget att inom en liten sektor verka för genetisk bredd och biologisk mångfald. Hittills har vi levt upp till detta och ämnar så fortsätta. För oss ska ordet "sunt" präglar arbetet med fjällkon. Sunt förnuft, sunt avelsarbete och en sund djurhållning.

Text: Patrik Gyllenhammar

Något att tänka på? Läs och begrunda!

Föreställ dig att man krymper världens befolkning till en liten by med exakt 100 invånare med alla existerande mänskliga egenskaper i proportion. Då skulle det se ut ungefär så här:

Det skulle finnas:

57 asiater
21 européer
14 amerikaner (Nord- & Syd)
8 afrikaner

52 är kvinnor
48 är män
70 är icke vita
30 är vita

70 är icke kristna
30 är kristna
89 är heterosexuella
11 är homosexuella

6 personer äger 59% av världens välstånd
80 bor i undermåliga bostäder
70 är analfabeter
50 lider av undernäring
1 är nära döden
1 ska snart födas
1 äger en dator

Om man tar sig en stund att tänka över detta kan man bara konstatera att Du och jag har det rätt så bra, eller hur?

Tänk också igenom följande:

Om du vaknade i morse och kände dig mer frisk än sjuk, då är du mer än lyckligt lottad än den miljonen människor som kommer att dö denna vecka.

Om du aldrig varit utsatt för rädslan i strid, ensamheten i fångenskap, smärtan från tortyr eller känslan av svält - då är du mer lyckligt lottad än 500 miljoner människor i världen.

Om du kan gå till en gudstjänst utan att vara rädd för att bli förföljd, arresterad, torterad eller dödad - då är du mer lyckligt lottad än 2 miljarder människor i världen.

Om du har mat i kylan, kläder att bära, tak över huvudet och ett ställe att sova på - då är du rikare än 75% av världens befolkning.

Om du har pengar på banken, pengar i din plånbok eller bara lite växel i din skrivbordslåda - då är du en av de 8% som tillhör världens ekonomiska toppskikt.

Om du kan läsa denna sida är du mer än dubbelt lyckligt lottad än 2 miljarder människor som inte kan läsa alls.

FJÄLLKON

Årsstämma på Öland!

I år ska vi hålla föreningens kombinerade årsmöte, studieresa och seminarium på Öland den 9-11 augusti. Platsen vi bor på blir Ekerums Camping på västra Öland, precis vid vattnet i Kalmarsund. Denna camping är fullutrustad med allt ifrån badattraktioner och pool till affär, kiosk, restaurang, minigolf m.m. Vi bor i stugor med 4-6 personer i varje. I stugorna finns det kök med normal köksutrustning, kaffebryggare, kabel-TV, toalett och dusch. Altan med utemöbler finns. Täckan och kuddar finns, men lakan, handdukar och diskhanddukar medtages. Priset kommer att bli humant, ca 1200:-/vuxen för boende och mat (halva priset för barn under 10 år). För Er som vill stanna längre tid än bara den 9-11/8 finns möjlighet att hyra stugorna längre tid, både före och efter. Säg till Svensk Fjällrasavels expedition i god tid så ordnar vi detta!

Program:

Torsdag 9 augusti

12.00 Styrelsemöte.

14.00 Ankomst och incheckning. Är vädret bra så kanske det passar med ett bad!

16.00 Samling i restaurangen där kaffe & fralla serveras.

Styrelsen och övriga deltagare presenterar sig.
Därefter Avelsinformation med Robert Nilsson & övriga styrelsen!

19.00 Grillkväll vid restaurangen alt. vid stugorna om vädret är bra.

Fredag 10 augusti

8.00 Frukost. Ordnas av deltagarna själva i resp. stuga!

10.00 Studieresa med besök hos Ronny & Eva Olsson, Egby där vi ser på deras 60-korsbesättning med Fjällras, SLB och SRB. Sedan åker vi till Solberga Gård där vi äter lunch. Solberga Gård håller på med ekologisk odling samt driver Gårdsbutik, Vitlökscafé samt Rum & Frukost. Här blir vi guidade av gårdens ägare.

15.00 Tillbaka på Ekerum. Fri eftermiddag med bad eller andra aktiviteter.
Eventuellt ordnar vi med någon föreläsning om fjällkor el.dyl.

19.30 Tre-rätters middag i restaurangen.
Trubadurunderhållning.

Lördag 11 augusti

8.00 Frukost. Ordnas av deltagarna själva.
Därefter städning av stugor och stugkontroll.

10.00 Årsmöte.
(För medföljande respektive som ej vill vara med på årsmötet står givetvis bad och andra aktiviteter på Ekerum till förfogande.)

13.00 Lunch - Öländska kroppkakor.

ANMÄLAN sker till Svensk Fjällrasavels expedition senast den 30/6.
Adress: Larstorp, 590 33 Borensberg. Tel 0141-700 85. Fax 0141-700 82.
e-post: svensk.fjallrasavel@telia.se

Har Du frågor så kontakta gärna Lennart Rosén på ovanstående adress!
VÄLKOMMEN!

Fjällkoträff

- rapport från Vintermötet!

Efter stor vända från de arrangerande medlemmarna i Jämtland/Västernorrlandsklubben så var det då dags för vår vinterträff. 29-31/3 gick den av stapeln trots mul- och klövsjuka.

NYA RASKODERNA

I år var vi i Hammarstrand som ligger i östra Jämtland. Efter incheckning och Tacopaj på fjällkofärs, var det så dags för Robert Nilsson att ta till orda. Han redogjorde för den diskussion och de möten som varit med Svensk Avel, Svensk Mjolk och SKB-föreningen angående den omkodning av ras 3=SKB, till den nya kodningen 3=SKB, 40=rödkulla och 41=fjällras.

Det råder viss oenighet om vad som ska gälla så vi får väl avvakta och se hur beslutet blir och vad det kommer att innebära för oss vad gäller avelsvärdering, härstamning m.m.

Robert redogjorde vidare om historiken bakom dagens fjällko. Eftermiddagen blev till sen kväll och diskussionen fortsatte vilket tyder på intresserade och engagerade medlemmar. På kvällen var det samkväm i den gamla puben med ostbricka där både fjällkoost och getost lät oss väl smaka. Stämningen var på topp och det pratades kor långt in på småtimmarna.

SVENSK AVELS INFORMATION

Efter frukost dag två var det dags för Camilla Swärd från Svensk Avel att informera oss. Hon började med att berätta om Svensk Avels planer kring lantmännens försöksgård Viken i Västergötland. Det är ett tjurmoderprojekt i samarbete med Lantmännen och Svalöf Weibull. Mer om detta finns att läsa i Avelskuriren. (Avelskuriren är Svensk Avels infodning. Har du den inte så ring till Svensk Avel 0511-267 00 och beställ den!)

För fjällrasens del är det dock inte aktuellt med något tjurmoderprojekt, utan här fortsätter man som förut att plocka ut tjurmodrar.

ANVÄND HELST UNGTJURAR

Det pratades en hel del om vikten av ungtjursanvändning i en så liten ras som vår. Att 80-90% av all rasen seminering ska vara ungtjur och att de 10-20% avkommebedömda semineringarna endast ska ske på tjurmodrar var något som både Camilla och Robert önskade. På så vis kan vi tesat fler tjurar på kortare tid och förhoppningsvis hitta fler matadorer till framtiden.

En annan sak som de uppmanade oss medlemmar var att gå med i kokontrollen. Det är det enda sättet att kunna påverka framtidens avelsframsteg. Camilla presenterade de nyligen släppta tjurarna och de som ligger på tillväxt. Tönen och diskussionen på mötet var mycket förhoppningsfull och underkändnad tror mig se ett påtagligare samarbete mellan Svensk Avel och Svensk Fjällrasavel inför framtiden.

GÅRDSBESÖKET

Så gjorde vi då det enda gårdsbesöket under dagarna. Utspökade med rockar och skor av plast, tvättad i desinfektionsmedel, fick vi titta på djuren hos Fjällkoknuten, en mjölkgård med bara drygt två år på nacken. Fjällkoknuten har idag 40 kor och ca 40 ungdjur där ca 50 av dessa är renrasiga fjälldjur. De övriga är SKB.

Målsättningen är att på sikt hålla 45 kor och ca 50 ungdjur, alla av rasen fjällko. Trots den korta tiden som Hans-Inge, som står bakom Fjällkoknuten haft på sig, hittade både Robert och Camilla guldkorn i besättningen. Vi var lika noga

med att följa de säkerhetsråd vi fått när vi gick som när vi kom. Trots allt härjar mul- och klövsjukan i Europa och vi är alla mycket rädda för den smittan. (Gårdsreportage från Fjällkoknuten stod att läsa om i Fjällkon nr 1 2001).

BLANDAD FÖRELÄSNING

Efter lunch, som bestod av vinporcherad lax från Sollefteå, fick vi dela in oss i två grupper. Den ena fortsatte att diskutera avel med Robert och Camilla och den andra fick träffa Johan Bellskog från Lantmännen i Sundsvall för att diskutera foder och utfodring. Efter halvtid bytte vi grupper så att alla fick sig samma information till livs.

Hos Robert och Camilla pratades det om vad som är viktigt när man väljer ut en tjurmoder.

Eftermiddagsprogrammet avslutades med att Bodil Cornell från projektet Eldrimmer, ett småskaligt livsmedelsprojekt för Jämtland/Härjedalen som varit verkligt samt några år med stor framgång.

Kvällen inleddes sedan med en överraskning i form av ett test i mod. Vi erbjöds att åka i en av skandinavien få naturrodelbanor. Det halvdussin deltagare som bevisade sitt mod skröt om det för övriga hela kvällen, speciellt för den personen som backade ut i sista sekunden.

Efter en lång dag blev vi bjudna på supé där förrätten var skagentoast, huvudrätten tjälknul av fjällkokött och potatisgratäng. Vi underhölls av ett lokalt men mycket bra bluesband och kvällen gick över till sen natt innan vi var nöjda.

AVSLUTNINGSDAGEN

Den sista dagen var det dags för Svensk Fjällrasprodukt Ekonomisk förening att hålla sin första stämma. Rapport från det

mötet återfinns i särskilt referat. Före lunch kom Lennart Josefsson från Krav för att kort informera oss om Krav:s verksamhet och lite om hur ekologiskt jordbruk i världen ser ut.

THAILÄNSKT SLUT

Efter en avslutningslunch i form av fjällkoköttgryta var det många som avgick hemåt till väntande kossor och familjer. Några stannade dock kvar för att få se och besöka den omtalade Thailandska paviljongen, en thailändsk hyllning i form av en guldbeprydd byggnad till deras genom tiderna mest älskade konung.

Paviljongen som är den enda i sitt slag utanför Thailand har stått klar i två år nu i Utanede Bispgården och har lockat 140.000 betalande besökare samt 250.000 som bara sett den utifrån på så kort tid. En fantastisk upplevelse tyckte de som deltog, och som en av deltagarna sade "om det var i ladugården med så många fjällkor eller paviljongen och dess mystik som paradiset låg, det är svårt att säga".

Ja, då återstår det bara att från oss som blev kvar här i Hammarstrand att tacka för den här gången och hoppas att ni vill komma tillbaka. Det praktiska har Hans-Inge med fru Karin stått för. Med sponsring och program har Mari Strand och Marie Kallin kämpat. Glad uppmuntrare och tillskyndande medhjälpare har Märten Dahlberg varit.

Sponsring till detta möte har vi fått från Länsförsäkringsbolaget, LRF Kulturråd, NNP Allman, NNP Maskin, Milko, ICA Hammar, Idéknoten, Lantmännen och Länsstyrelsen Jämtland. Vi tackar Er alla för att Ni ställde upp för att göra vår vinterträff så lyckad! Tack.

Behållningen rent ekonomiskt blev drygt 10.000 kronor till föreningskassan vilket är ett välkommet och välbehövt tillskott för Svensk Fjällrasavel.

Väl mött på nästa möte i sommar på Öland!

Jämtlands/Västernorrlandskretasen

Svensk Fjällrasprodukt

Protokoll

fört vid bildandet/årsmötet för Svenskt Fjällraskött/

Svensk Fjällrasprodukt Ekonomisk förening den 31 mars 2001

1. Gruppens ordförande/sammankallande Berny Holm hälsade välkommen.
2. Till sekreterare för mötet valdes Tina Hansson.
3. Till justeringsmän och rösträknare valdes Joakim Gustavsson och Marie Kallin.
4. Till mötets ordförande valdes Berny Holm.
5. Fråga om mötets behöriga utlysning godkändes.
6. Verksamhetsberättelsen för år 2000 lästes upp av Tina Hansson, den kunde godkännas efter ett inlägg av Robert Nilsson. Han berättade om rädslan som finns för att kvigor från köttuppfödning skall säljas som mjölkrekryteringsdjur till sådana som vill prova på fjällrasen. De som inte är hanterade som kalvar kommer att ge fjällrasen dåligt rykte. Även om rädslan för att dikoägarna skall välja de sämsta (ur mjölmängdssynpunkt) tjurarna till sina kor för att få "köttigare kalvar".
7. Stadgar: Förslaget till stadgar lästes av var och en. En synpunkt kom upp på att insatsen och medlemsavgiften skulle formuleras så, att de blir avdragsgilla. (Medlemsavgifter är inte avdragsgilla, men det är serviceavgifter. Kontroll med skattemyndigheten pågår i frågan).
  - 7a. Insatsens storlek diskuterades och fastställdes till 500 kronor.
  - 7b. Medlemsavgiften= Serviceavgiften bestämdes till 500 kronor/år. Därefter godkändes stadgarna.
8. Valet av styrelse: Tove Undin 2 år Eva Karlsson 1 år, Lena Lindberg 2 år, Berny Holm 1år, Tina Hansson 2 år. Till revisorer valdes: Marie Kallin 1 år, Hans-Inge Pettersson 1 år.
9. Verksamhetsplanen för år 2001 lästes upp. Hans-Inge Pettersson föreslog att annonsering av tjurkalvar borde kunna ske även via hemsidan. Tina Hansson fick i uppdrag att kontakta Lennart Rosén för att undersöka hur det skulle kunna lösas.
10. Ett val saknades på dagordningen; valberedning till år 2002. Joakim Gustavsson fick i uppdrag, att med Svensk Fjällrasavels styrelse ta upp frågan om deras valberedning även kan vara Svensk Fjällrasprodukts valberedning, vilket är önskvärt att de blir.
11. Övriga frågor: Joakim Gustavsson frågade om det fanns någon som redan nu födde upp tjurkalvarna i lite större skala. Berny Holm svarade med att berätta om de i Dalarna men poängterade att de för närvarande inte är medlemmar i Svensk Fjällrasavel och att det inte just nu finns någon som köper upp tjurkalvar för att föda upp dem till Svensk Fjällrasprodukts syfte.
12. Mötet avslutades

Text: Tina Hansson, 31 mars 2001

Gårdsbesök på Gotland

Den här gången ska vi besöka ett gotländskt par med fjällkor på sin gård, men med en lite ovanlig inriktning på produktionen. Vi ställer kosan till gården Mårtens i Sproge socken, inte så långt från Klintehamn på den västra kusten. Ägare är Monica och Berny Holm. Berny känner många av er till från våra årsmöten där han är en flitig deltagare i debatterna.

MÅRTENS

Gården Mårtens är på 14 ha åker och 10 ha skog och köptes av makarna 1989. Senare har ytterligare areal arrenderats. Eftersom ladugården inte var i bästa skick ansåg inte Berny och Monica att de kunde satsa på mjölkproduktion, så det fick bli köttproduktion och grisar istället. Men redan från början fick Berny och Monica söka arbete vid sidan av lantbruket, för Bernys del blev lantarbete och för Monica barnomsorg.

Deras nyfikenhet för SKB-kor väcktes tidigt så redan 1990 köptes den första. Men under åren som följde har man hunnit pröva det mesta. Hereforddjur, svin och får har kommit och gått, men intresset för de kulliga korna har bestått och vuxit sig allt starkare.

MELLANKALVSUPPFÖDNING

Nya fjällkor har köpts in vartefter möjligheter erbjudits och så småningom har strategi för framtiden vuxit fram. Det handlar om att med en besättning som består av ett 15-tal rena fjällkor som bas, producera ett 40-tal mellankalvar årligen. Även de kalvar som inte kommer från de egna korna, och som alltså köpts in från andra besättningar, ska vara av ren fjällras.

Finessen med det hela är alltså att producera kött av toppkvalitet under ekologiska former från ren fjällras. Den här idén är Berny och Monica heltända på och Berny har, som många av er redan vet, varit pådrivande för att sprida idén till fastlandet. Köttproduktion med ren fjällras är just i dagarna under organisering till ordnade former (mer om detta i kommande nummer). Vi önskar all lycka till inför detta lovvärda initiativ.

Men åter till gården Mårtens. Berny berättar att alla deras tjurkalvar kastreras. En möjlighet blir då att man kan låta dem,

istället för att gå till mellankalvar, bli minst 22 månader gamla. Med två betessåsonger och dubbla handjursbidrag kan detta bli ett konkurrenskraftigt alternativ.

Maskinkostnaderna vill man på Mårtens hålla nere så långt det går. Därför lejs de flesta maskinarbeten in från grannar vilket med sannolikhet är det mest ekonomiska. Maskiner som inte används till fullo är som bekant dött kapital.

Hos Berny och Monica står inget still. Nya idéer kläcks och testas. Det senaste är att man just nu står i begrepp att arrendera fäboden Ärteråsen i Furudal i Dalarna. Dit ska man flytta med de flesta djuren på försommaren och vara där i tre månader för att idka fäbodliv. En del av korna ska mjölkas för framställning av ost och annat som går att sälja till turister. Monica har gått kurs på lantbruksgymnasium i Jämtland för just detta.

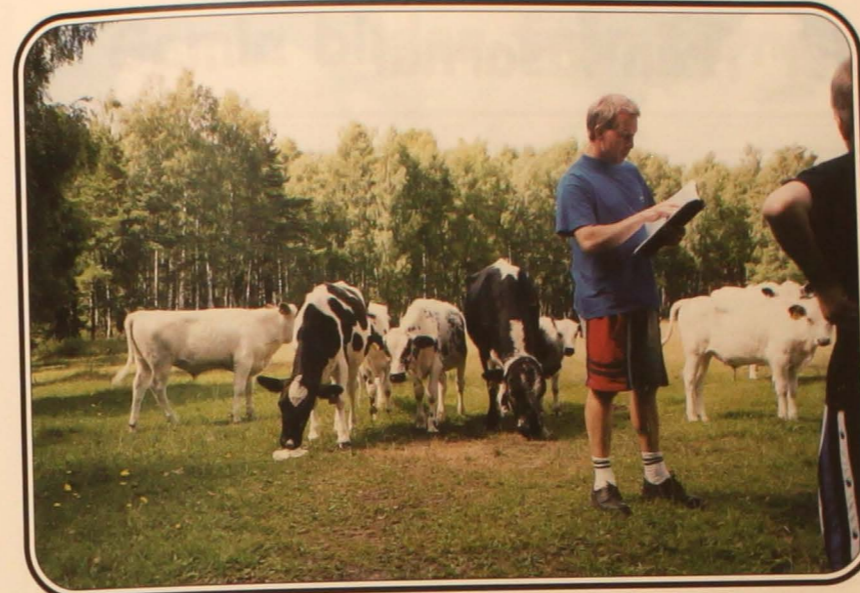
Kalvuppfödning på Mårtens, Gotland.

Särskilt Berny har ett stort intresse för allt norrländskt. Tyvärr har den senaste tidens utbrott av mul- och klövsjuka blivit ett stort bekymmer för familjen Holm då det kan bli omöjligt att flytta djuren från Gotland och åter. Men med kännedom om Bernys starka vilja för att fullfölja det han påbörjat finner man nog på en lösning även på detta problem. Lycka till med framtiden och fäbodlivet önskar vi alla!

Text: Patrik Gyllenhammar

Nästa FJÄLLKON kommer i juli 2001.

Manus & annonser till den tidningen ska vara redaktionen tillhanda senast den 1 juni!

<< Berny Holm berättar om familjens fjällrasbesättning för några besökare sommaren 2000.

Fjällkon Blomma är favoritkon på Mårtens. Inköpt 1990 (född 1989) från Gerd Arnqvist i Nordmaling. Far är 786 Maro, farfar 717 Kare och morfar 948 Sigill. Hon har i alla år fungerat som mjölkko till egna och inköpta kalvar. Bättre lynne hos en ko har familjen Holm aldrig stött på tidigare. Den dagen hon ej blir dräktig kommer hon ändå att få ha sin plats i ladugården. > >

<< Monica Holm (längst bort i grön regnkappa) studerar den ädla hantverkskonsten att förädla mjölk vid en fäbodresa sommaren 2000. På bilden ser vi även två av familjens döttrar samt Land Alice Gustavsson som sköter om "grytorna" på sin fäbod.

FJÄLLKON

Bilder från läsarna!

Fjällfina på första årets grönbete.
Foto: Göran Lindgren

Varannan vit, varannan brun. Kalvar på bete i Myckelby.
Foto: Birgitta Thång

Tvillingtjurkalvar sommaren 2000 på Tjörn i Bohuslän.
Foto: Benny Oalsson

Fjällrasdjur på bete i gotländsk skogsmiljö.
Foto: Lennart Rosén

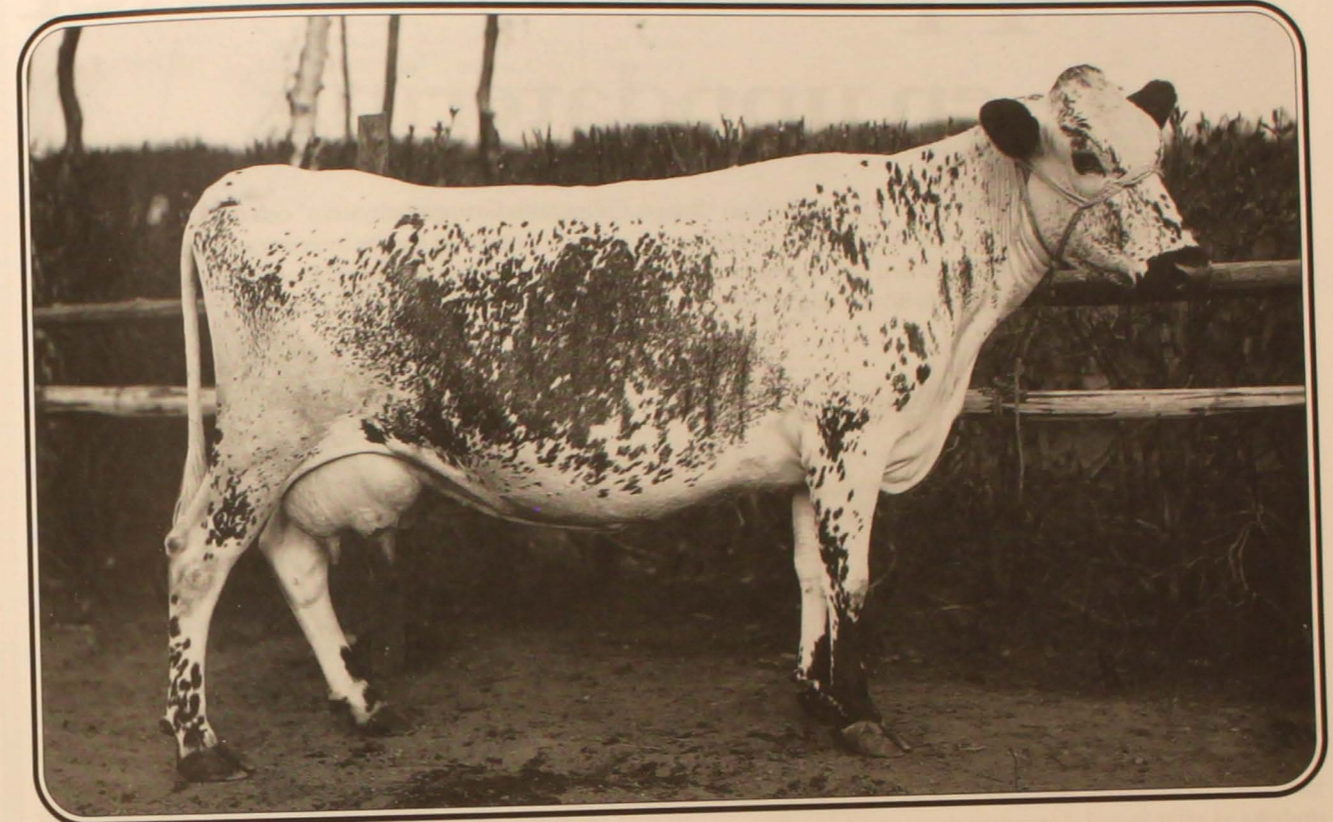
77 Tina e 164 Lim hos familjen Schale i Halland.
Foto: Evy Schale

Fjällkor på fäboddag.
Foto: Birgitta Thång

FJÄLLKON

Gamla bilder från förra sekelskiftet!

Gruppavelssystemet - en uppdatering

Det har nu gått fyra år sedan vi gav ut skriften "Svensk Fjällrasavels Gruppavelsystem" och det börjar bli dags för en genomgång och aktualisering av systemet. Tanken är den att du som är intresserad ska föra över uppgifterna till din skrift och få den aktuell. Har du av någon anledning tappat ditt exemplar eller blivit medlem nyligen så kan du höra av dig till vår föreningsexpedition så kan du få ett exemplar.

VARFÖR HAR VI ETT GRUPPAVELSSYSTEM?

Gruppavelssystemet har vi av en enda anledning. Det är för att vi i framtiden inte hamnar i lägen där inavelsgraden i rasen gått så långt att vi måste korsa in andra raser för att hålla korna friska och sunda. Det ska alltså hjälpa oss att bevara fjällrasen för framtiden.

Systemet bygger i korta drag på att alla tjurar är grupperade efter sin fädernelinje i tre grupper med sammanlagt 20 olika tjurfamiljer. Vid nästan alla parningar så är det s.a.s. fritt val. Du tar den tjur som du tycker passar bäst till din ko/kviga. Du kan använda vilken tillgänglig tjur som helst ur vilken grupp som helst. Det enda du ska tänka på är som vanligt att du ska undvika skadlig inavel. Grundregeln är att tjurens far och morfar inte ska vara far eller morfar till det aktuella hondjuret.

HUR STYR SYSTEMET TJURVALET?

Den enda gång som systemet går in och styr ditt val är om du ska göra en parning på en tjurmoder. Alltså då avkomman är tänkt att bli en avelstjur i din eller någon annans besättning (eller semin). Då ska du se efter i vilken grupp din ko hamnar, och det gör du genom att se var hennes far finns i systemet.

Tjurarna finns i bokstavsordning längst bak i skriften, annars är det inte så svårt att spåra dem i översikterna tjurfamilj för tjurfamilj. Har du tjurboken är det ännu enklare för där står vilken grupp och vilken tjurfamilj tjurarna tillhör. Är fadern en egen tjur så grupperas även den efter sin far.

När vi vet vilken grupp kon tillhör så väljer du helt enkelt en tjur ur den gruppen till din ko. Detta för att avelstjurarna ska ha sin far och morfar ur samma grupp. Då får vi med tre grupper automatiskt olika härstamningar att jobba med inför framtiden.

SYSTEMET TAR BORT NACKDELEN MED MATADORER

För en liten ras är paradoxalt nog en jättebra tjur med stort spermalager en fara. Risken är den att en enstaka tjur blir för mycket använd

och att den dyker upp som far, farfar och morfar till nästan alla djur. Det problemet hade fjällrasen i slutet på 1980-talet då speciellt 708 Bill, 717 Kare, 723 Figer och 726 Basker fanns överallt i härstamningarna. Har man ett gruppavelssystem så kan en bra tjur bli dominant i sin grupp, men bara där. Man har alltså en garanti för att det alltid kommer att finnas tjurar med användbara härstamningar i andra grupper, och användbara härstamningar är ett måste i en liten ras som bestämt sig för att inte använda material från andra raser.

Men nu ska vi titta närmare på grupp 1 tjurfamilj för tjurfamilj. Kom ihåg att tjurar som det finns lite sperma efter är lagda i genbank och att de har en rektangel runt sig. Tjurar som är ommarkerade är de som finns i Sverige tillgängliga för vem som helst.

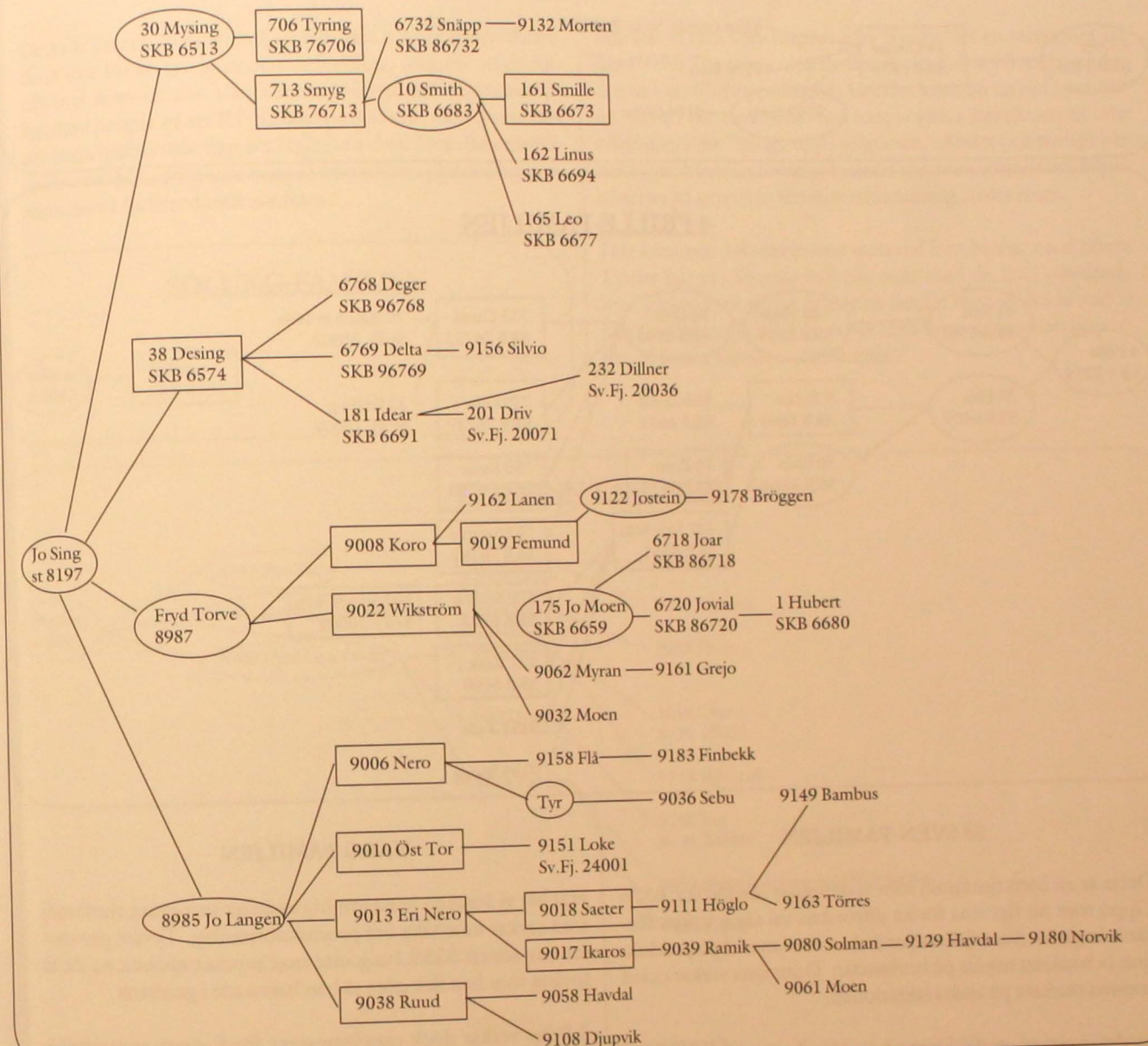
JO SING-FAMILJEN

Detta är den största tjurfamiljen i grupp 1 och den har fått en hel del nya tjurar sedan sist, men det är inte många av dem som kommit över på den svenska sidan. Vi har fått två nya söner efter 181 Idear som det ännu är för tidigt att säga något säkert om, men inget som hittills synts gör att vi ska avråda från användning av dem.

I övrigt väntar vi på att få avelsvärden efter 6768 Deger som haft en del riktigt fina döttrar. 6769 Delta har hunnit före med sina första siffror som anger att som fjällrastjur är han en medeltjur på produktionen, men han ger en del verkligt små avkommor varför han definitivt inte ska användas till redan små kor.

161 Smille har sperman nästan tagit slut av så han är numera i genbank. Tanken är att göra en eller ett par söner efter honom de kommande åren. Vi har även tänkt att göra ett par söner efter 6718 Joar, men typen på hans avkomma är allt annat än perfekt, så hittills har inte födda kalvar varit tillfyllest. Joar tenderar att ge låga, stabbiga avkommor som är ganska grova i typen, så där får vi se om det kommer fram något som ser bra ut. Från Norge har vi importerat 9151 Loke efter 9010 Öst-Tor. Loke har en lovande härstamning och just nu föds de första kalvarna, så vi får se vad som blir där. På gång har vi en ny son till 713 Smyg som eventuellt blir tillgänglig nästa höst.

JO SING-FAMILJEN, Grupp 1

4 PRILLE-FAMILJEN

Här har vi väl haft de största besvikelserna hittills vad gäller tjurar som vi trott på men som inte lyckats. Vi tänker då på Snö-Solo-ättlingarna som vi haft i Sverige. De har gett vackra djur med som regel fina juver och bra temperament, men ingen mjölk, och det är ju det vi ska leva av. Så ska något från Snö-Solo-grenen komma vidare i Sverige så får det bli något nytt och inte från de redan befintliga sönerna.

Däremot verkar 156 Zonat vara en tjur som håller efter det att avkomman besiktats. Där finns resning och kraft i djuren som gör dem verkligt tilltalande. Från 70 Gull-delen har vi en del intressant på gång. En son efter 782 Svarten betäcker nu och han är en rasande grann tjur efter en av rasens absoluta toppkor. Dessutom finns en son till 739 Gute på uppfödning som också är efter en av rasens högst avkastande kor. I Norge har man satt in två Snö-Solo-söner, och vi hoppas att de har bättre lycka än vi.

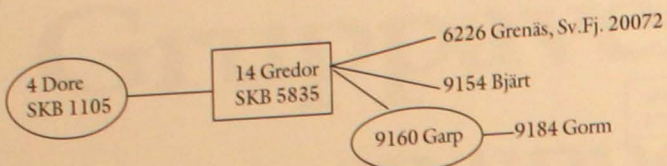
4 DORE-FAMILJEN

Här är den enda tjurfamiljen ur Odenlinjen och en verkligt högt prioriterad tjurfamilj att få återuppväcka. I höstas fick vi den nya tjuren Grenäs ur denna linje vilken det ska bli intressant att få följa.

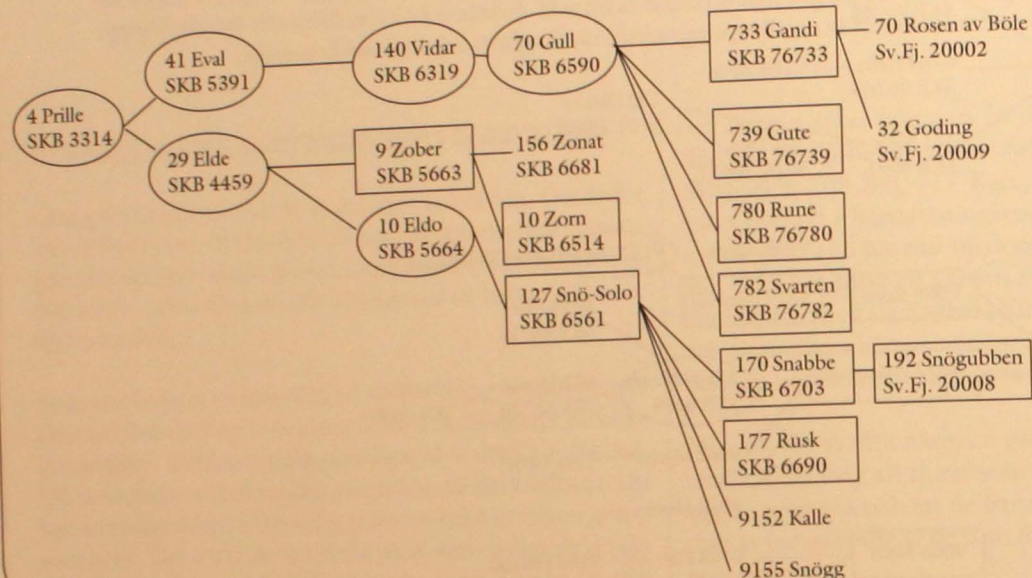
I Norge hann de dock före med en Gredor-son som kom för ett par år sedan och nu följts upp med ytterligare en son efter en annan Gredor-son. Det kommer säkert fler Gredorsöner vad det lider då det här är en tjurfamilj som verkligen bryter av härstammingsmässigt. Exteriört verkar det finnas en hel del att hämta här då det vi hittills sett verkar bli högställt och vackert.

FJÄLLKON

4 DORE-FAMILJEN

4 PRILLE-FAMILJEN

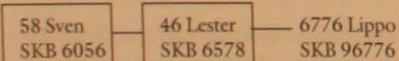

58 SVEN-FAMILJEN

Detta är en liten tjurfamilj som vi definitivt ska föröka. 6776 Lippo som nu fått sina första siffror kan väl sägas infriat förväntningarna. Som fjällrastjur är han över medel på produktion och saknar minus på brukssidan. Döttrarna verkar också komma starkare på andra laktationen.

Av det vi sett på en del Lester-kor vi besiktat så bör det finnas ännu mer här att hämta varför det nog blir fler söner efter 46 Lester. Naturligtvis ska även Lippo få efterföljare.

58 SVEN-FAMILJEN

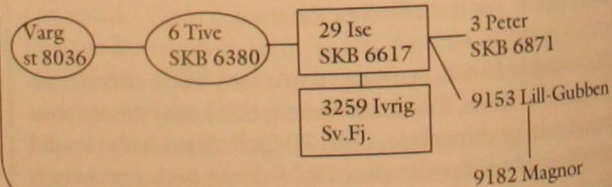

VARG-FAMILJEN

Här har vi ännu en härstammingsmässigt intressant tjurfamilj som verkar innehålla bra produktionsanlag. Tyvärr gav den senaste sonen 3259 Ivrig inte nog mycket sperma på de få språng som han fick göra så han hamnade i genbank.

3 Peter verkar dock vara intressant för fortsatt användning och naturligtvis bör vi få fram ytterligare Ise-söner här vad det lider. Vi avvaktar resultatet av de Ivrig-döttrar som förts efter naturlig betäckning innan vi bestämmer om genbanken är permanent för Ivrig eller om han eventuellt är intressant som tjurfader.

VARG-FAMILJEN

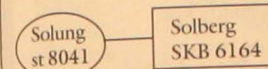

FJÄLLKON

SOLUNG-FAMILJEN

Detta är en annan tjurfamilj som hittills bara gett besvikelse, dock inte för att tjurar ur den varit dåliga, utan för att de hittills inte kommit alls. Våra vänner i Norge har satsat ordentligt med pengar på ett ET-projekt på Solberg, men tyvärr blev det inga befruktade ägg att lägga in i de förberedda mottagardjuren. Men än är inte hoppet ute och nya planer finns, om ännu bara i förberedande stadium.

SOLUNG-FAMILJEN

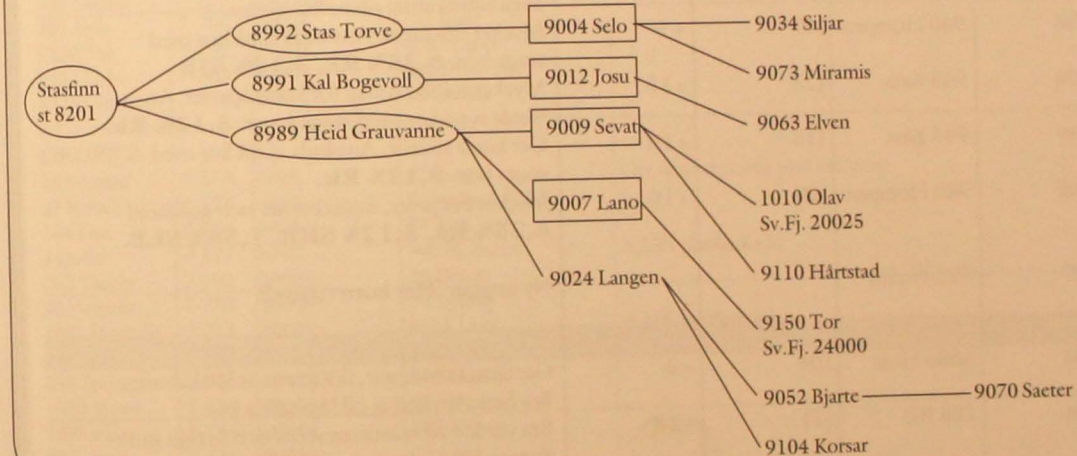

STASFINN-FAMILJEN

Här har vi tack vare import från Norge fått en intressant ny tjur i 9150 Tor som också får sina första kalvar i Sverige under denna vår. Förhoppningsvis kan det komma en del gott där ur. Tyvärr har den Sevat-son som vi själva åstadkommit inte blivit något att "hänga upp i julgranen". Smått och pyttigt har det blivit. Man har i Norge kasserat sperman efter de två Siljar-sönerna på grund av för stor inblandning andra raser.

Här kommer det säkert nytt material från Norge med tiden. Tyvärr har vi i Sverige haft lite otur med de fåtal parningar som gjorts med tjurar ur denna familj, men vi ska se vad vi kan åstadkomma med de doser som finns kvar sedan importen på första halvan av 1990-talet.

STASFINN-FAMILJEN

SAMMANFATTNING:

Ska man sammanfatta grupp 1 ur svensk synvinkel så är den här gruppen oerhört viktig för oss ur breddsynpunkt. I grupp 1 finns mycket av det fjällrasmaterial som trängdes undan av korsningsaveln. Därför kan det kännas roligt att kunna konstatera att det här finns betydande plusvärden exteriört vilket ju är en viktig sak för oss idag för att kunna få hållbara kor. Men glädjande nog, och man frestas nästan att säga konstigt nog, verkar det även finnas en del mjölkanlag att finna hos en del tjurfamiljer. Förväningen vad gäller produktionen för att det nästan uteslutande är 1950- och 60-talsmaterial i de svenska tjurfamiljerna. Totalt sett har det verkligen gått bra och bättre än vad vi haft skäl att hoppas. Det som många av oss trodde skulle bli ett avkastningsoffer visar sig nu bli ett klart plus i fjällrasaveln

AKTUELLA SEMINTJURAR från Svensk Avel

Tillgängliga och godkända fjällrastjurar från Svensk Avel. Alla tjurar är inte renrasiga, även om de är godkända som fjällras.
OBS! Indexen är korrigerade enligt förklaringen nedan!

Namn	Kod.nr	Stb.nr	Far	Mjölkinde	Tjurinde	Övrigt
GRUPP 2:						
937 Balett	6-937	86937	726 Basker	108	+7	Döttrarna har haft svårare kalvningar än medeltalet. Används ej på lågställda kor. 12,5% SLB.
940 Hompen	6-940	86940	723 Figer	111	+15	Bra värden på mastitresistens. Bra golvhöjd. Bra mjölkbarhet. Mycket mjölk men med låga halter. Används ej på kor med svaga ben och kor som haft besvärliga kalvningar. Ingen lämplig kvigtjur. 12,5% Rk.
6742 Harg	6-6742	96742	729 Homeros	103	+8	Ingen dottergruppsundersökning gjord. Inga kända stora plus eller minus.
6746 Hompest	6-6746	96746	940 Hompen	107	+5	Mycket bra juver. Används ej på kor med svaga ben. 6,25% Rk, 3,12% SJB.
6758 Bula	6-6758	96758	943 Bass	123	+15	Mycket mjölk. Anlag för korta spenar. Används ej på kor med svaga juver. 3,12% Rk.
6759 Bam	6-6759	96759	943 Bass	113	+10	Ger korta spenar. Används ej till kor med svaga ben. 3,12% Rk.
6765 Homa	6-6755	96765	940 Hompen	100	+10	Mycket bra juver, mjölkbarhet och golvhöjd. 6,25% Rk, 3,12% SRB, 1,56% SLB.
6797 Fimar	6-6797	96797	792 Findus			Ny ungtjur. Har horn (scurs)!
GRUPP 3:						
743 Bisko	6-743	76743	6636 Hoss	104	+4	Ger lätta kalvningar, döttrarna är lättkalvade. Bra ben. Använd ej till lågställda kor.
784 Biljett	6-784	76784	708 Bill	111	+18	Bra värden på mastitresistens och övriga sjukdomar. Ingen dottergruppsundersökning gjord. Används ej på de minsta korna. 12,5% SLB.
6738 Mast	6-6738	86738	786 Maro	106	+6	Ger bra juver och korta spenar. Bra dotterfertilitet. Används ej på små kor. 3% Rk.
6748 Bör	6-6748	96748	743 Bisko	107	+12	Ger stora "kroppiga" döttrar. Används ej på de allra största korna och/eller kor med långa spenar. 4,68% SLB.

TJURINFORMATION: För att kunna ställa de avkommebedömda fjällrastjurarna mot varandra på ett rättvist sätt så har vi räknat på avkastningsuppgifterna på dottergrupperna till samtliga godkända fjällrastjurar som blir kontinuerligt avkommebedömda i NAT:s tjurkalender. Totalt är det 52 tjurar som finns med där. Vi har lagt ihop avkastningsuppgifterna för dottergrupperna och delat med antalet tjurar vilket gett ett medelvärde på 152,4 kg protein i snitt för alla godkända fjälltjurars döttrar.

KORRIGERADE INDEX: När man då ser på vad för ett mjölkinde 152,4 kg ger i SKB-bedömningen så motsvarar det ett mjölkinde på 95. Mjölkinde baseras på kg mjölk x % protein = kg protein, och ger ingångsvärdet i tjurindexet som ju är ett försök att sätta ett mer totalekonomiskt avkastningsvärde på tjuren. Ett mjölkinde (MIN) på 105 ger +5 i ingångsvärde, 109 ger +9, 95 ger -5 osv. För att rättvisare kunna bedöma fjällrastjurarna så har vi kompenserat upp mjölkinde med 5 enheter så att medelfjällrastjuren som erhållit 95 i MIN istället får 100, vilket han ungefär skulle ha haft om man sållat bort korsningstjurarna från bedömningsmaterialet.

Avelskommittén

AKTUELLA SEMINTJURAR från Svensk Fjällrasavel

Tillgängliga och godkända fjällrastjurar från Svensk Fjällrasavel. Beställning av dessa tjurar sker hos Svensk Avel via Din Husdjursförening! Använd kodnumret vid beställning. Tjurarna är ej avkommeprövade. Kända egenskaper har vi antecknat under övrigt!

Namn	Kod.nr	Stb.nr	Far	Övrigt
GRUPP 1:				
165 Leo	7-556	6677	10 Smith	
1 Hubert	7-564	6680	6720 Jovial	
156 Zonat	7-543	6681	9 Zober	Ger ofta mer färg samt högställd avkomma.
181 Idear	7-563	6691	38 Desing	
162 Linus	7-567	6694	10 Smith	
3 Peter	7-592	6871	29 Ise	Ger ofta mer färg på avkomman samt att de har bra lynne.
70 Rosen av Böle	7-597	20002	733 Gandi	6,25% SLB.
32 Goding	7-707	20009	733 Gandi	
1010 Olav	7-720	20025	9009 Sevat	
232 Dillner	7-726	20036	181 Idear	Ger ofta mer färg på avkomman.
201 Driv	7-766	20071	181 Idear	
9150 Tor	7-761	24000	9007 Lano	
9151 Loke	7-762	24001	9010 Öst-Tor	
6226 Grenäs	7-779	20072	14 Gredor	
GRUPP 2:				
23 Svempa	7-576	6684	67 Ringo	Ger ofta avkomma med bra lynne.
37 Eemeli	7-574	6685	Kuninkaan Poika	
164 Lim	7-566	6695	83 Rim	6,25% västfinsk r.k.
3 Dollar	7-577	6707	940 Hompen	
202 Vaccin	7-701	20003	39 Dixon	
30 Herman	7-703	20005	34 Lysing	6,25% västfinsk r.k.
1002 Manitou	7-714	20029	6715 Lage	
2 Gusten	7-721	20011	158 Hink	
234 Sprint	7-738	20024	302 Misse	
1080 Major	7-724	20033	127 Desir	
1095 Flise	7-744	20045	302 Misse	
85 Loke	7-746	20046	75 Lör	
2076 Svix	7-745	20048	39 Dixon	
1006 Glunt	7-743	20050	6758 Bula	
2086 Prins	7-783	20077	164 Lim	
273 Glammen	7-777	20078	9 Glam	
GRUPP 3:				
145 Tessar	7-542	6679	148 Tess	
21 Svartenlind	7-553	6686	701 Svarting	Ger ofta högställd avkomma och högavkastande döttrar.
44 Fagerman	7-571	6688	1 Holar	Ger ofta högavkastande döttrar.
157 Lirken	7-554	6698	79 Nill	
57 Hinder	7-561	6699	155 Levi	
6 Snöstorm	7-595	6711	701 Svarting	
178 Terrin	7-598	6714	145 Tessar	Ger ofta högställd avkomma.
40 Pelle	7-596	20001	6748 Bör	Ger ofta merfärg på avkomman.
2000 Maraton	7-704	20006	710 Agaton	
6209 Kwick	7-710	20018	705 Sol	
208 Monogram	7-702	20026	9005 Mono	
50 Musse	7-722	20032	255 Magnet	
2027 Drudden	7-725	20035	6763 Svartus	
7114 Gubben	7-740	20039	27 Gunde	
1102 Fagott	7-739	20044	4 Totte av Knätten	6,25% SLB.
120 Viss	7-763	20069	6780 Mise	
4175 Triss	7-778	20073	178 Terrin	
2087 Boss	7-781	20075	6 Hoss	
57 Filur	7-782	20076	44 Fagerman	

Avelsfrågor? Hör av Dig till Svensk Fjällrasavel om Du funderar över tjurval och annat som berör avelsarbetet med Dina djur.
Adresser och telefonnummer finner Du på sidan 2!

Företag m.fl. inom lantbruksnäringen erbjuds härmed att annonsera i Fjällkon. Vi tillämpar nedanstående prislista vilken torde vara mycket attraktiv. Välkommen med förfrågan & bokning!

Tidningen

FJÄLLKON

Annonsprislista & Utgivningsschema 2001

Spridning: Tidningen går ut i över 1000 ex/nr i hela landet!

Utgivningsplan:

Nummer	Utkommer	Manus/Annonsstopp
3	Juli	10/6
4	Oktober	15/9

Annonspriser:

1/1-sida A4, svart/vit	4000:-
1/2-sida A4, svart/vit	2250:-
1/4-sida A4, svart/vit	1250:-
Pris/spalt mm	5.20:-

Tillägg: 4-färg 2000:-, 3-färg 1600:-, 2-färg 800:- Rabatt lämnas på samtliga annonser vid repetition! Moms tillkommer.

Tekniska upplysningar:

Satsyta 190x270 mm. Spalter: 2-3. Spaltbredd: 60-90 mm
1/4-sida=95x130 mm. 1/2-sida=95x270 mm/130x190 mm.
OBS! Allt annonsmaterial önskas digitalt! All annonsbokning & insändande av material sker till redaktionen!

Redaktör & Ansvarig utgivare: Lennart Rosén
Adress: Larstorp, 590 33 Borensberg. Tel:0141-700 85.
Fax 0141-700 82. e-post: lennart.rosen@telia.com

FJÄLLKONAMN PÅ BOKSTAVEN T

Här fortsätter vår lilla "serie" med fjällkonamn. Denna gång har vi kommit fram till namn som börjar på bokstaven T.

Taga, Tana, Tagros, Talant, Tea, Tella, Telma, Thora, Thuna, Tibby, Tidän, Tiga, Thelina, Tilly, Tinda, Tindra, Tindran, Tira, Tälla, Tjällros, Tjusa, Tofta, Tomta, Tomtemor, Tonnros, Toppros, Toppsi, Toppsy, Tora, Tova, Torva, Trana, Tregås, Treuna, Trilla, Trippa, Trindros, Trippola, Troja, Trolla, Trygga, Träna, Tua, Toja, Tumme, Tuna, Tura, Tylla, Tutta, Tuttan, Tuva, Täppgås, Täpplin, Tärna, Tärnros, Tösa.

Säljes

Fjäll/Rödskullekorsningar
2 st svart/vita kor, kalvat 1 resp. 2 gånger. 1 kviga 1 år, 75% rödkulla 25% fjäll, ljusbrun m. vita stänk. BVD- & Leukosfria Ekodjur. Säljes omgående. Billiga till gott hem.
Även renrasiga fjälltjurur i olika färger och åldrar.
Även några rödskullekvigor säljes.
0581-960 49, Inga Ahlqvist.

Tjurkalv

* 30/3 2001, efter 2100 Viktor - 37 Eemeli.
Mest vit med svart på sidorna (V6).
0623-103 96, 070-369 07 19, Ingrid Agerberg.

Köpes

Fjällnära kviga alt. ko eller kvigkalv.
0481-660 02, Sara Flymne.

Dräktig fjällrasko/kviga

Kalvning helst under maj, men annan tidpunkt är också av intresse. Kontakta Naturbruksgymnasiet Lillerud i Värmland, driftsledare Bengt Wärbäck.
054-54 56 57 eller 070-328 33 17

Fjällkor eller kvigor

Maj-, juni- eller julkalvande. Renrasiga/Bidragsberättigade. Ej skygga. Ska användas som amkor till sin egen kalv.
Ej för stora juver.
0911-20 40 54 eller 0911204054@telia.com

Övrigt

Upplev Gotland på sommaren.

Hyr vårt hus mot att ni passar våra katter, höns, hästar och några fjällkor från mitten av juni till mitten av augusti. Eventuellt tidigare och/eller längre. Erfarenhet av lantbruk önskas. Gården ligger 5 mil söder om Visby, 5 km från Karlsökusten. Ring Monica eller Berny 0498-24 11 63, 070-346 21 03.

ANNONSMANUS
TILL KÖPES, SÄLJES & ÖVRIGT SKA
VARA INSÄNT SENAST 1 JUNI

Har Du problem med HÖGA CELLTAL?

Höga celltal är alltid ett problem för den som råkar ut för detta. Mejeriets krav är stora på att cellhalten ska hållas låg. Men vad gör man om celltalet ligger högt?

VAD ÄR CELLER?

Vad är egentligen celler för något? Det diskuteras ju en hel del om vad som är normal cellhalt.

Från en frisk juverdel är en cellhalt på 100.000 celler/ml fullt normalt, men sedan råder delade meningar. Vissa anser att 300.000 kan vara helt normalt, men någon klar gräns går inte att finna, åtminstone inte med dagens metoder att mäta cellhalten.

Vad som är viktigt då man talar om cellhalt och vad som är normalt eller onormalt är att analysera vilken typ av celler det är som finns i mjölken. Det finns nämligen olika typer av celler. Vissa är "godartade" och vissa är "elakartade".

När man räknar celler så använder man sig av ljusmikroskopering, en metod som varit känd i 100 år.

Ljusbildningsmikroskopering innebär kort att man räknar antalet celler i mjölken och med celler menas i det här avseendet vita blodkroppar, så kallade leukocyter.

Vad man inte har talat så mycket om hittills är att det finns olika typer av vita blod-

kroppar i mjölken. Vissa finns alltid där, andra mera sällan. Dagens cellhaltsbestämning kan dock inte avgöra eller tala om vilken typ av celler som är den dominerande i den aktuella mjölken.

OLIKA CELLER

Förhöjd cellhalt i mjölken utöver vad som tidigare nämnts som "normalt" betyder att någonting i juvret eller i någon juverdel inte står rätt till, men orsaken här till kan vara av olika ursprung.

Det finns olika typer av celler, eller rättare sagt vita blodkroppar, som alla går under namnet leukocyter. Därunder döljer sig ett antal olika leukocyter som alla har olika uppgifter beroende på "vad som hänt" i juvret.

Vi ska först utreda skillnaden på begreppen infektion och inflammation;

En inflammation kan som bekant ge upphov till symptom som smärta, rodnad, svullnad, värme och nedsatt funktion. Inflammationen är kroppens reaktion för att försvara sig mot angrepp av t.ex. ett infektiösaämne, men, vilket ofta förbises, också mot skador av mekanisk eller toxisk (giftig) natur.

Ett välkänt exempel på en inflammation orsakad av enbart mekanisk retning är skoskav. Det är en smärtsam inflam-

matorisk process orsakad av för trånga skor.

En inflammation i juvervävnaden måste alltså inte alltid vara resultatet av infektion, även om det kanske är den vanligast orsaken, framförallt vid höjda celltal.

CELLTAL

Om juvervävnaden blir skadad eller infekterad av t.ex. bakterier så utlöses en inflammation. Det är en komplicerad men välreglerad process som innebär att vävnaden bokstavligt talat "ropar på hjälp".

Blodets leukocyter (vita blodkroppar) känner snabbt av "kallelsen" och letar sig dit. I juvret, och också i mjölken, får man då en förhöjd cellhalt. Granulocyten är den leukocyt som snabbast anländer till juvervävnaden. Den har en förmåga att "äta upp" och ta död på infektiösaämnet ifråga. Vid akuta mastiter (juverinflammationer) utgörs celltalet huvudsakligen av granulocyter.

I normal mjölk är makrofagen den dominerande leukocyten (vita blodkroppen). Den kan också "äta upp" infektiösaämnen, men den reagerar långsammare än granulocyten.

Makrofagen har dock många andra uppgifter i juvervävnaden, bl.a. stimulerar den läkningen av vävnadsskada

och har avgörande betydelse för produktionen av antikroppar.

HÖG CELLHALT - INTE ALLTID MASTIT

Vid en akut mastit kan celltalet stiga mycket högt. Upp emot hundratals miljoner celler/ml är inte alls ovanligt. Högt cellhalt i mjölken tyder dock inte alltid på mastit. Råmjölk t.ex. har ju en hög cellhalt, men utan en ökad andel granulocyter.

Det är alltså främst cellammansättningen som avgör huruvida juvret bedöms som friskt eller sjukt.

Även i mjölk från ej inflammatoriska juverdelar finns en viss mängd leukocyter, främst då makrofager. Från en frisk och välfungerande juverdel är sannolikt celltal under 100.000 normala, men vissa undersökningar visar att celltal på 300.000 också kan anses normalt.

I andra körtlar är dock så här pass höga celltal onormalt, men juverdelen är en unik körtel eftersom dess sekret är avsett till uppfödning av den lilla kalven, och dess immunsystem har till uppgift att inte bara försvara juvret utan även erbjuda kalven immunitet.

Cellerna i den normala mjölken har sannolikt betydelse för just överföringen av immunitet från ko till kalv och/eller uppbyggnaden av kalvens egen immunitet. Dock är

FJÄLLKON

Höga celltal har alla hört talas om, men vad är celler för något? Är alla celler elakartade? Kon på bilden har inget med artikeln att göra. Hon är en trevlig ko som heter 69 Stjärna e 6769 Delta.

Foto: Fam. Schale

kunskaperna om mekanismen som styr "cellvandringen" ganska begränsad.

"Celltrafiken" är med säkerhet mycket välreglerad även i det friska juvret men sannolikt via mekanismer som skiljer sig från dem som styr "celltrafiken" vid en inflammation.

OLIKA CELLTAL I OLIKA MJÖLK

Som nyss nämndes så är det granulocyterna som ökar i antal då det är en inflammation på gång, både vid subklinisk ("smygande") och akut juverinflammation.

En subklinisk juverinflammation betyder dock inte alltid att det är ett förhöjt *bakterietal* i mjölken).

Makrofagerna ligger alltid på ungefär samma nivå oberoende av om juvret är friskt eller "sjukt". Cellhalten är också alltid högre i eftermjölk än i förmjölk.

Att rutinmässigt ta prov på vilken typ av celler som mjölken innehåller är dock inget

som kommer att kunna genomföras under överskådlig tid eftersom metoden är svår, dyrbar och kräver mycket kompetent personal.

Den totala cellhalten är trots allt en så pass god mätare på juverhälsotillståndet att en utveckling av celltypbestämning är ointressant i dagsläget.

OBETYDLIG SKILLNAD I OLIKA LAKTATIONSSTADIUM

Det är allmänt känt att cellhalten stiger i slutfasen av laktationen, men det är endast andelen makrofager som stiger, d.v.s. den typ av vita blodkroppar som normalt alltid finns i mjölken. Samma förhållande är det i råmjölken den närmaste tiden efter kalvningen. Därmed är vi framme på avsnittet *Goda Råd!*

VAD GÖRA VID HÖGA CELLTAL?

De främsta råden är att inte skicka mjölk efter nykalvade kor till mejeriet förrän 7-10 dagar efter kalvning. Likaså ska man ej leverera mjölk efter kor som håller på att sinläggas.

Därutöver finns en annan sak att tänka på vid varje mjölkningstillfälle, nämligen att se till att alla juverdelar blir ordentligt urmjölkade!

Den mjölk som blir kvar då mjölkningen avslutats betraktas av korns kropp som "skräp", en restprodukt som måste oskadliggöras så att inte inflammation uppstår.

Vita blodkroppar, leukocyter, blandas då in i denna restmjölk så att den "neutraliseras". Vid nästkommande mjölkningstillfälle så blir denna mjölk med mycket celler i först urmjölkad med förhöjda celltal i den levererade mjölken som följd.

Har man många kor som inte blir 100% urmjölkade så blir det lätt höga celltal. Korna kan alltså vara friska trots att celltalet ligger högt.

Vid maskinmjölkning med maskiner som har en indikator som visar när kon är färdigmjölkad måste man vara uppmärksam på och verkligen kontrollera att alla juverdelar är urmjölkade. Känns juvret tomt? Har det slutat att rinna i alla spenkoppar? Kolla och känn!

Är det inte tomt så låt maskinen sitta på en liten stund till så att det verkligen blir tomt eftersom det annars ger en onödig belastning på juvret.

Värt att beakta är också att en lång sinperiod på minst 8-10 veckor hjälper juvret att återställa sig och därmed få ner cellhalterna. Korta sinperioder är av ondo.

Likaså behöver sintidspreparat ej användas då man följer "naturens lagar" och tillämpar längre sinperioder.

Text: Lennart Rosén